

Merbok & Jevai

Sejarah yang Berbisik

Editor

Syazliiyati Ibrahim

UNIVERSITI
TEKNOLOGI
MARA
KEDAH

Hakcipta terpelihara © 2018 Universiti Teknologi MARA (UiTM) Cawangan Kedah

Hakcipta terpelihara. Tidak dibenarkan mengeluarkan mana-mana bahagian artikel, ilustrasi dan isi kandungan buku ini dalam apa jua bentuk dan dengan apa cara jua sama ada secara elektronik, fotokopi, mekanik, rakaman atau cara lain sebelum mendapat izin bertulis daripada Rektor, UiTM Cawangan Kedah, 08400, Merbok, Kedah, Malaysia.

Editor : Syazliyati Ibrahim
Rekabentuk kulit buku : Asrol Hasan
Susunatur : Asrol Hasan

ISBN 9789670314396

Cetakan oleh: Perpustakaan Sultan Badlishah
Universiti Teknologi MARA Kedah,
08400 Merbok,
Kedah,
Malaysia.

PENGHARGAAN

Proses dokumentasi hasil penyelidikan yang dijalankan di sekitar Merbok dan Gunung Jerai ini tidak akan berjaya tanpa sokongan padu daripada pelbagai pihak sama ada individu ataupun institusi. Sekalung penghargaan dan jutaan terima kasih dihulurkan kepada:

- 1 Kerajaan Negeri Kedah Darulaman.
- 2 Dato' Tajul Urus Mat Zain, Pengerusi Jawatankuasa Pendidikan, Pengangkutan dan Badan-badan Bukan Kerajaan Negeri Kedah
- 3 Rektor, UiTM Cawangan Kedah. Dr. Asmadi Mohammed Ghazali
- 4 Penduduk-penduduk Kampung Bujang, Kampung Segantang Garam, Kampung Kuala Segantang Garam, Semeling, Gunung Jerai, Kampung Bukit Acheh, Tanjung Dawai dan Kampung Acheh.

ISI KANDUNGAN

MERBOK DAN JERAI : SEJARAH YANG BERBISIK

		Muka Surat
Penghargaan		i
Kata-kata aluan		iv
Pengenalan		vii
BAB 1	Islam di Kedah: Fajar Iman Nusantara Ahmad Yumni Abu Bakar Maznah Wan Omar	1
BAB 2	Tanjung Dawai : Antara Lautan dan Kehidupan Maznah Wan Omar Mazlifa Md Daud Norhayati Ismail	9
BAB 3	Ada Apa Pada Nama? Ceritera Yang Terungkap Diseba- lik Asal Usul Nama Kampung di Dewan Undangan Negeri Tanjung Dawai Syakirah Mohammed Syatirah Abu Bakar Sarah Sabir Ahmad Nur Irinah Mohd Sirat	31
BAB 4	Ban Merbok : Cahaya di Dalam Kegelapan Syazliyati Ibrahim Fathiyah Ahmad Jali Azfahanee Zakaria Azni Syafena Andin Selamat Asrol Hasan	42
BAB 5	Jejak Aceh di Yan : Singkapan Semangat dan Amanat Nor Suhaiza Md Khalid Zarina Mohd Zain Suzei Mat Nurudin	53
BAB 6	Permainan Tradisional Merbok – Nilam Pusaka Bangsa Azfahanee Zakaria Asrol Hasan Syazliyati Ibrahim Azni Syafena Andin Selamat Fathiyah Ahmad Jali	65
BAB 7	Rimbunan Hijau : Khazanah Herba Alam di Merbok Azyyati Anuar Firdaus Abdul Rahman Suhardi Hamid	75

BAB 8	Komuniti Cina di Merbok : Keringat Emas di Lembah Bertuah <i>Lee Chai Chuen</i> <i>Nor Azrina Mohd Yusof</i>	81
BAB 9	Gunung Jerai : Pasak Utuh Jelapang Padi <i>Fathiyah Ahmad Jali</i> <i>Azlan Abd Rahman</i> <i>Zaidi Yusoff</i> <i>Asmadi Mohammed Ghazali</i>	97
Kesimpulan		104
Senarai Penulis		106

KATA – KATA ALUAN

Sekapur Sireh
YB. Dato' Haji Tajul Urus Haji Mat Zain
Pengerusi Jawatankuasa Pendidikan
Kerajaan Negeri Kedah Darul Aman

Menyingkap sejarah dan menyoroti peristiwa yang melingkari kehidupan seharian sebuah masyarakat itu merupakan sesuatu yang harus dilakukan oleh kita. Sejarah membawa diri kita ke satu dimensi lalu yang bukan sahaja memberi peringatan bahkan menjadi agen kesedaran dalam memacu masa hadapan. Penelitian kepada sejarah merupakan sesuatu yang penting terutamanya dalam keadaan masyarakat lebih tertumpu kepada aspek pembangunan masa hadapan sahaja.

Penerbitan Buku Sejarah Yang Berbisik merupakan satu inisiatif terbaik dalam memaparkan sejarah-sejarah negeri Kedah Darul Aman, terutamanya di kawasan Tanjung Dawai, Merbok dan Jerai, kepada khalayak pembacanya. Soroton sejarah yang dicanai secara santai dan bersahaja ini pastinya mampu menarik perhatian segenap kelompok pembaca dan pastinya juga mampu menarik minat golongan muda untuk menghayatinya.

Jutaan tahniah dan segunung penghargaan dirakamkan kepada Sidang Editorial Sejarah Yang Berbisik atas penerbitan makalah sejarah ini. Barisan penulis dan editor Sejarah Yang Berbisik telah, secara hebatnya, mempersembahkan corak penulis kreatif dan menarik untuk menjadikan naskah ilmu ini diterima ramai. Pasti kerjasama antara Kerajaan Negeri Kedah Darul Aman dan Universiti Teknologi MARA (UiTM) Cawangan Kedah tidak akan terhenti di sini dan akan berlanjutan demi memastikan kelangsungan pembangunan medan ilmu di Negeri kedah akan berterusan.

Seulas Pinang
YBhg. Dr Asmadi Mohammed Ghazali
Rektor
UiTM Cawangan Kedah

Sejarah dan kisah yang melatari sesebuah bangsa merupakan satu bidang ilmu pengetahuan yang harus diselidiki secara sistematik dan menyeluruh, Pengamatan nilai sejarah pastinya akan membantu kepada pengertian secara keseluruhan mengenai perkembangan kehidupan mahupun masyarakat dan nilai kemanusiaan di masa lampau yang boleh dijadikan panduan kepada perencanaan masa hadapan.

Inisiatif Barisan Penulis Buku dan Sidang Editorial Sejarah Yang Berbisik untuk menghasilkan sebuah naskah ilmu yang menghimpunkan pelbagai kisah sejarah, baik yang telah dikenali mahupun tidak, merupakan satu inisiatif terbaik dan murni dalam membantu kepada pemupukan nilai cintakan sejarah dan negara. Pastinya khalayak pembaca akan terpicat dengan corak penyampaian nilai sejarah secara santai seolah-olah sedang pembaca sebuah cerita pendek rakyat. Bahan bacaan ringan yang padat dengan nilai sejarah dan kekitaan. Tahniah diucapkan kepada semua.

Kerjasama dan dorongan daripada pihak Kerajaan Negeri Kedah terutamanya Jawatankuasa Pendidikan Negeri Kedah Darul Aman pastinya akan mendorong kepada penghasilan lebih banyak makalah-makalah ilmu sejarah yang akan membantu kepada penghasilan komuniti masyarakat yang menyanjung nilai sejarah bangsa dan negaranya. Besar harapan agar kerjasama sebegini akan berterusan tanpa henti dan pastinya selepas ini akan lebih banyak medan ilmu dan sesi perkongsian pengetahuan akan terhasil.

Suatu Refleksi
PROF. DR. MAZNAH WAN OMAR
Pengerusi
SIG PICE (Special Interest Group – Public
Interest Centre of Excellence)
UiTM Cawangan Kedah

Kedah merupakan sebuah negeri yang amat kaya dengan sejarah dan menyimpan pelbagai misteri. Asal-usul negeri ini telah bermula berabad lamanya dengan penemuan-penemuan arkeologi yang baharu yang telah membuktikan keutuhan dan kedaulatan negeri Kedah di persada sejarah. Daerah Merbok dan Gunung Jerai merupakan kawasan utama yang mempengaruhi susur galur kewujudan negeri Kedah. Sehingga kini, kawasan Merbok dan Gunung Jerai masih mempunyai tarikan yang tersendiri disebabkan penemuan penting khazanah sejarah dunia seperti candi-candi Lembah Bujang sehinggalah penemuan yang lebih terkini, iaitu penempatan penduduk dan aktiviti sosial mereka di Sungai Batu.

Memandangkan kedua-dua daerah ini sudah terkenal dengan sejarah yang disokong dengan bukti-bukti arkeologi, kehidupan masyarakat di kedua-dua kawasan tersebut sudah pastinya turut berubah mengikut peredaran zaman. Oleh yang demikian, kumpulan penyelidik UiTM Cawangan Kedah, iaitu SIG PICE (Special Interest Group – Public Interest Centre of Excellence) merasakan adalah penting untuk mendokumentasikan aspek-aspek kehidupan masyarakat yang mungkin tidak dapat dibuktikan dari sudut arkeologi. Contoh-contoh aspek kehidupan tersebut seperti cerita asal-usul nama tempat, aktiviti permainan dan rekreasi serta individu-individu yang berjasa yang mungkin tidak dapat dikesan dengan hasil carigali arkeologi. Sehubungan itu, dengan bantuan Dana daripada Kerajaan Negeri Kedah Darul Aman, kumpulan ini telah menjalankan penyelidikan dengan merekodkan sejarah lisan daripada penduduk sekitar Merbok dan Jerai untuk memastikan kesinambungan sejarah negeri ini tidak sahaja bergantung kepada bukti arkeologi.

Kisah-kisah yang dikutip daripada penduduk-penduduk kampung di daerah Merbok dan Gunung Jerai yang dibukukan di sini terdiri daripada kisah-kisah yang unik berdasarkan pengalaman hidup mereka seawal tahun 1900 sehingga sekarang. Pelbagai topik yang tersemat di hati penduduk kampung antaranya ialah Islam di Kedah, pembangunan Tanjung Dawai, kesan projek Ban Merbok, komuniti Cina di Semeling sehingga kepada simbol Gunung Jerai kepada rakyat Kedah telah digarapkan di dalam buku ini. Harapan para penyelidik supaya hasil penyelidikan yang diterbitkan dalam bentuk bab dalam buku ini dapat membantu para pembaca mengenali negeri Kedah amnya dan daerah Merbok dan Jerai khasnya dengan lebih dekat. Sejarah kehidupan penduduk yang dinukilkan ini diharapkan juga kekal menjadi rujukan dan sentiasa berbisik di hati pembaca, bukan lagi hanya berbisik di jiwa penduduk kampung yang akhirnya hilang ditelan kemodenan jika tidak direkodkan.

PENGENALAN

Kompilasi kisah-kisah yang dikumpul daripada orang-orang kampung sekitar Merbok dan Jerai ini dimulakan dengan nukilan kisah ***Islam di nusantara***. Negeri Kedah merupakan negeri di Nusantara yang menerima Islam lebih awal dari negeri Melaka (1414M), Terengganu (1303M) dan negeri-negeri yang wujud di Semenanjung Tanah Melayu. Islam telah bertapak di negeri ini sekitar tahun 1136M bersamaan 531H. Tokoh yang bertanggungjawab dalam menyebarkan Islam dan mengislamkan Maharaja Kedah ialah seorang ulama yang berasal dari negeri Yaman. Teori kedatangan Islam ke Kedah menunjukkan bahawa Islam telah bertapak di Kedah lebih awal dari negeri-negeri lain di Malaysia. Demikian juga halnya jika berdasarkan kepada catatan ahli sejarah seperti bukti-bukti batu nisan yang telah ditemui, bukti kewujudan alim ulama dan institusi pondok yang dibangunkan dan sebagainya Bab ini juga membahaskan mengenai asal-usul nama Kedah, kerajaan yang memerintah Kedah, lokasinya, Gunung Jerai, tokoh pengasas kerajaan Kedah Tua dan tokoh ulama yang mengislamkan Maharaja Kedah dan rakyatnya serta pemerintahan putera-putera Sultan Muzaffar Shah I dengan lebih mendalam. Perbincangan terakhir diteruskan dengan topik kedatangan Islam ke Kedah lebih awal dari Melaka dan negeri-negeri semenanjung Tanah Melayu.

Seterusnya, bab ***Tanjung Dawai – antara lautan dan kehidupan***, mengupas keadaan kehidupan penduduk Tanjung Dawai dari segi kegiatan ekonomi dan infrastruktur yang ada untuk kegunaan penduduk tempatan dan pelancong. Tanjung Dawai merupakan satu kawasan muara sungai dengan kebanyakan penduduknya bekerja sebagai nelayan, peniaga, pengusaha makanan laut, dan pengeluar produk hasilan laut. Arked Tanjung Dawai dibina dengan tujuan untuk memberi peluang kepada penduduk tempatan berniaga hasilan laut yang diperolehi daripada lautan luas. Infrastruktur asas seperti sekolah, pengangkutan awam, masjid, dan persekitaran Tanjung Dawai juga turut dikupas secara ringkas.

Selain itu, kisah-kisah di sebalik nama-nama kampung di Dewan Undangan Negeri Tanjung Dawai, Kedah juga berjaya direkodkan hasil daripada temu ramah dengan penduduk kampung. Antaranya ialah ***Ada Apa Pada Nama? Ceritera Yang Terungkap Di sebalik Asal-Usul Nama Kampung di Dewan Undangan Negeri Tanjung Dawai***. Nama-nama kampung ini mempunyai keunikan yang tersendiri. Nama sesuatu tempat kadangkala mempunyai konteks sejarah yang harus dipelihara. Nama sesuatu tempat juga boleh menggambarkan sifat-sifat persekitaran asal yang kini mungkin telah berubah ditelan arus masa dan kemodenan. Hal ini juga boleh memberi gambaran kekayaan warisan, budaya, aktiviti ekonomi, dan identiti masyarakat terdahulu. Asal-usul nama-nama kampung di Merbok dan Bujang yang diperolehi daripada cerita-cerita lisan penduduk-penduduk kampung wajar dicatatkan sementara mereka yang mempunyai pengetahuan tentangnya masih hidup dan sebelum asal-usul tersebut dilupakan.

Kepayahan dan kesusahan hidup penduduk Kedah pada suatu masa dahulu juga direkodkan dalam bab ***Ban Merbok: Cahaya di Dalam Kegelapan***. Pada zaman 1960-an, terdapat sebuah projek kerajaan negeri yang dinamakan Projek Ban Merbok. Dahulunya, projek ini dikenali sebagai Program Pamah Kerajaan. Projek ini telah dikendalikan oleh Jabatan Pengairan dan Saliran Cawangan Kuala Muda, Kedah. Keistimewaan projek ini melibatkan tebus guna tanah di kawasan air masin yang merangkumi kawasan seluas 100 km persegi dan melibatkan 56 mukim. Antara kawasan yang terlibat ialah Merbok, Sungai Baru, dan Bujang. Kisah Ban Merbok dan Kampung Kuala Segantang Garam ini wajar direkodkan bukan hanya atas dasar sebuah projek tebus guna kerajaan. Perkara yang perlu dipelajari di sebalik kisah penerokaan projek Ban Merbok ini sebenarnya adalah tentang kehidupan insan yang dibelenggu kesusahan hidup dan kesanggupan mereka untuk bekerja keras menyahut seruan pihak kerajaan untuk membuka atau memugar satu kawasan hutan paya bakau yang penuh cabaran semata-mata untuk memperoleh kehidupan yang lebih baik.

Seterusnya, semangat dan jati diri masyarakat Aceh turut dikupas dalam bab ***Jejak Aceh di Yan: Singkapan Semangat dan Amanat***. Kehidupan masyarakat Aceh di Yan, Kedah telah bermula semenjak tahun 1888 lagi. Ada di kalangan mereka yang telah melepasi generasi keempat atau kelima yang menetap di Kampung Aceh. Namun, bagi sebilangan kecil masyarakat Aceh yang terdiri daripada generasi ketiga; mereka masih kekal dan kukuh dengan bahasa dan budaya Aceh walaupun telah berlaku asimilasi dengan masyarakat Melayu Kedah. Menelusuri sejarah kedatangan mereka ke Tanah Melayu, terdapat dua versi berbeza yang dapat dikaitkan dengan hal tersebut. Versi pertama merujuk kepada penghijrahan mereka ke daerah Yan pada sekitar kurun ke-18. Versi kedua pula menceritakan sebahagian orang Aceh yang turut sama berhijrah telah mendarat di Langkawi. Masyarakat Aceh sangat kuat berpegang teguh kepada ajaran Islam sehingga mereka membina sebuah sekolah agama seusai kedatangan mereka di Yan. Masyarakat Aceh juga mewarisi keunikan budaya mereka tersendiri, di samping turut aktif bekerjasama mewujudkan gerakan perniagaan bagi mengukuhkan ekonomi mereka. Pelbagai aktiviti telah direncanakan oleh masyarakat Aceh di Yan antaranya penerbitan buletin yang dikenali dengan nama Narit Geutanyo, penulisan kamus Bahasa Aceh-Bahasa Malaysia-Bahasa Aceh, dan pembinaan galeri.

Hasil temu teramah seterusnya direkod dalam bab ***Permainan Tradisional Merbok – Nilam Pusaka Bangsa***. Antara aktiviti masa lapang yang digemari oleh segenap lapisan masyarakat terutama pada zaman sebelum alaf baharu ialah permainan berkumpulan. Permainan berkumpulan yang popular terutama di kalangan kanak-kanak lebih bersifat tradisional kerana turut digemari oleh kanak-kanak pada zaman dahulu. Di Merbok, terdapat beberapa permainan yang amat popular pada zaman 1950-an tetapi sayangnya hampir tidak dikenali oleh generasi pada zaman ini kerana pengaruh perkembangan teknologi terutamanya permainan berteknologi. Oleh itu, langkah untuk mendokumentasikan pelbagai jenis permainan tradisional yang semakin pupus ditelan zaman ini dirasakan amat penting supaya generasi masa hadapan dapat mengenali warisan yang ditinggalkan oleh generasi terdahulu. Antara permainan tradisional yang dimainkan oleh penduduk kawasan Merbok ialah permainan sole, permainan tuju ayam, permainan poroq, dan permainan kawaq.

Bab ***Rimbunan hijau: khazanah herba alam di Merbok*** pula merekodkan maklumat tentang tumbuh-tumbuhan yang meliar di sekitar Merbok tetapi mempunyai pengaruh yang besar dalam kehidupan masyarakat kampung. Merbok merupakan kawasan yang terdiri daripada pelbagai bentuk muka bumi seperti kawasan tanah pamah, sawah padi, dusun dan kebun getah, paya bakau, rimba belantara dan kaya dengan pelbagai pokok dan tumbuh-tumbuhan. Bagi menelusuri dengan lebih dekat pokok dan tumbuh-tumbuhan yang terdapat di sekitar Merbok, temu bual bersama dengan penduduk tempatan dijalankan bagi mendapat gambaran yang sebenar tentang keunikan sejarah, fungsi, dan khasiat di sebalik nama-nama pokok yang tidak pernah dirungkai sebelum ini.

Komuniti Cina di Merbok: Keringat emas di lembah bertuah pula merupakan sebuah kisah sejarah kedatangan orang Cina ke Pekan Merbok, Kedah. Kesusahan hidup, terpaksa meninggalkan anak isteri di negara sendiri, dan bersendirian di lembah bertuah mengajar kaum Cina yang datang berhijrah ke Tanah Melayu untuk lebih berusaha dan cekal bagi memastikan generasi seterusnya dapat hidup dengan lebih selesa pada masa hadapan. Berpandukan kepada prinsip, 'biar miskin kehidupan, jangan miskin pendidikan', pembukaan sekolah pendidikan Cina di Tanah Melayu membuktikan kaum Cina mementingkan pendidikan agar generasi mereka di Tanah Melayu masih dapat mempelajari dan mewarisi kebudayaan serta asal-usul nenek moyang mereka. Kelahiran seorang tokoh pendidikan Cina di Pekan Merbok telah menjadikan lembah bertuah ini terkenal di kalangan masyarakat Cina seluruh Malaysia. Jasa dan sumbangan mendiang Dato' Lee Sing Chooi dalam bidang pendidikan Cina menjadikan beliau seorang tokoh pendidikan yang disanjung di kalangan penduduk Cina di Pekan Merbok ini.

Akhir sekali, bab ***Gunung Jerai: Pasak Utuh Jelapang Padi*** merekodkan keunggulan simbol Gunung Jerai kepada penduduk Kedah khususnya yang tinggal di sekitar kaki gunung tersebut. Puncak tertinggi di negeri Jelapang Padi ini yang berdiri teguh pada ketinggian 1,217 meter dari paras laut merupakan salah sebuah pelabuhan entrepot yang gemilang satu masa dahulu. Perbincangan bakal berkisar kepada tiga domain utama, iaitu sumbangan Gunung Jerai kepada nilai ekonomi, hidup dan alam sekitar serta signifikan kewujudannya kepada masyarakat sekitar, khususnya dan seluruh warga Kedah, amnya.

RIMBUNAN HIJAU: KHAZANAH HERBA ALAM DI MERBOK

Azyyati Anuar

*Fakulti Pengurusan Perniagaan
Universiti Teknologi MARA Cawangan Kedah
azyyati@kedah.uitm.edu.my*

Firdaus Abdul Rahman

*Fakulti Pengurusan Maklumat
Universiti Teknologi MARA Cawangan Kedah
firdaus@kedah.uitm.edu.my*

Suhardi Hamid

*Fakulti Sains Komputer dan Matematik
Universiti Teknologi MARA Cawangan Kedah
suhardi@kedah.uitm.edu.my*

Tumbuh-Tumbuhan
Keindahan Buah Karya Tuhan
Hijau Warna Tumbuhan
Dan Bunga Nan Warna-Warni
Membuat Hati Kita Ceria Di saat Sedih

Tumbuhan, Kau Hasilkan Makanan
Membuat Kenyang Manusia Dan Hewan
Aku Suka Tumbuhan
Terima Kasih Tumbuhan
Terima Kasih Tumbuhan
Engkau Ku Jaga Dan Kusiram
(Sumber: Anggryalfandi)

Puisi di atas menggambarkan Malaysia merupakan negara yang dianugerahkan pelbagai jenis tumbuhan semulajadi yang menarik dan tumbuh meliar. Merbok salah sebuah daerah di Kuala Muda, Kedah merupakan kawasan yang dilitupi pelbagai bentuk muka bumi seperti kawasan tanah pamah, sawah padi, dusun dan kebun getah, paya bakau, rimba belantara, dan kaya dengan pelbagai pokok dan tumbuh-tumbuhan. Bagi menelusuri dengan lebih dekat pokok dan tumbuh-tumbuhan yang terdapat di sekitar Merbok, temubual bersama dengan penduduk tempatan dijalankan dalam usaha mendapatkan gambaran yang sebenar tentang keunikan sejarah, fungsi dan khasiat di sebalik nama-nama pokok yang tidak pernah dirungkai sebelum ini.

Pokok Cermai

Pokok cermai merupakan pokok yang tidak asing bagi penduduk tempatan. Pokok cermai mencapai ketinggian 3 hingga 9 meter dan berbuah tanpa mengikut musim. Buah cermai berbentuk bulat dan berwarna kuning apabila masak. Buah cermai mengandungi banyak air, sedikit karbohidrat, protien, lemak, serat dan banyak vitamin C.

Pokok cermai mempunyai khasiat pemakanan tersendiri. Jika diminum terlalu banyak, air rebusan akar cermai akan memberikan kesan julap, iaitu menyebabkan cirit-birit. Getahnya juga mempunyai kesan julap dan merangsang muntah.

Dari segi perubatan tradisional, pokok cermai mempunyai pelbagai kegunaan. Air rebusan akar pokok cermai diminum bagi melawaskan pembuangan air besar. Demikian juga air rebusan buah cermai. Sedikit akar cermai dibuat teh herba boleh mengatasi asma dan penyakit kulit. Jika akar direbus dan wap dihidu, dipercayai ramuan ini dapat merawat batuk dan sakit kepala. Daun pokok cermai pula boleh dijadikan ubat pupuk bagi merawat masalah alahan kulit. Daun dan buah cermai dimakan sebagai penawar racun, ubat pupuk rawatan lumbago, sengal-sengal pada paha dan pangkal paha. Getah pokok cermai pula ditelan supaya dapat merangsang muntah dan menghasilkan kesan julap. Air rebusan kulit pokok juga boleh diminum untuk rawatan bengkak pada sistem pernafasan dan banyak mukus. Manakala, kulit pokok dipanaskan bersama minyak kelapa lalu disapukan pada jari dan tangan yang berpenyakit kulit.

Gambar 7.1:
Pokok cermai

Gambar 7.2:
Pokok Cemperai

Pokok Cemperai

Pokok cemperai merupakan pokok renek yang boleh mencapai ketinggian 2 hingga 10 meter. Pokok ini mengeluarkan buah muda berwarna hijau, kemudian menjadi kuning hingga jingga setelah masak. Pucuk dan daun muda pokok cemperai boleh dimakan dan mempunyai banyak sumber khasiat dan vitamin. Cemperai dipercayai kaya dengan kalium yang boleh menghalang tekanan darah tinggi dan mengawal tekanan darah.

Penduduk tempatan menggunakan akar pokok cemperai untuk merawat selsema. Selain daripada itu, air rebusan akar dan daun juga diminum bagi merawat demam panas, sakit kepala, dan sakit perut. Daun cemperai yang ditumbuk lumat dan dipupuk pada bengkak, bengkak limpa, kudis, sakit kepala, sakit perut, dan ulser boleh mengurangkan radang sakit tersebut.

Pokok cemperai kadangkala ditanam oleh penduduk tempatan sebagai hiasan, penandaan sempadan ataupun tiang pagar. Pokok cemperai yang sederhana besar mudah ditemui di kawasan kebun getah atau kelapa sawit. Daunnya agak keras dan bentuknya lurus menajam.

Gambar 7.3: Keriang

Pokok Keriang

Menurut penduduk tempatan, pokok keriang dilihat sebagai pokok yang semakin pupus walaupun ianya mampu hidup selama lebih daripada 300 tahun. Keriang difahamkan boleh membesar seperti kayu balak tetapi tidak lurus. Terdapat tiga jenis pokok keriang yang kaya dengan khasiat semulajadi, iaitu jenis pertama batu yang mempunyai buah dan daun yang kecil. Jenis kedua ialah aceh yang terdiri daripada buah yang besar dan yang jenis ketiga pula ialah dot yang memiliki buah, pokok, dan daun yang besar.

Pokok ini mempunyai kulit batang yang berkurap, namun tidak terlalu liat dan tidak pula rapuh. Menurut penduduk tempatan lagi, kulit pokok ini amat sesuai untuk mengubati penyakit kencing manis dan darah tinggi. Selain itu, daun pokok keriang boleh dikunyah sekiranya mengalami sakit dalam mulut. Tambahan pula, menurut penduduk tempatan, pokok ini menjadi santapan kepada burung-burung di sekitarnya.

Selaput Tunggal

Selaput tunggal atau dikenali juga sebagai selaput tunggul oleh penduduk tempatan banyak terdapat di sekitar kampung kerana tumbuhan ini tumbuh meliar secara memanjat serta menjalar.

Pokok ini digemari oleh binatang ternakan seperti lembu serta kambing. Daun selaput tunggal ini merupakan salah satu daripada daun ulam untuk membuat nasi ulam di negeri Kedah.

Dari segi perubatan tradisional, penduduk kampung Merbok menggunakan daun selaput tunggal sebagai ubat penahan darah. Beberapa helai daun diramas hingga mengeluarkan jus berwarna hijau dan dilekapkan kepada luka untuk menahan pendarahan. Selain itu, daun selaput tunggal juga dikatakan dapat membantu merawat masalah gastrik. Caranya adalah dengan meramaskan daun-daun tersebut dengan sedikit air sehingga menghasilkan air berwarna hijau. Kemudian dicampurkan dengan susu segar dan diminum setiap malam.

Penduduk tempatan juga menggunakan air ramasan daun selaput tunggal untuk diletakkan di atas perut bagi membantu mengurangkan masalah sembelit.

Gambar 7.4: Selaput tunggal

Pokok Cemumar

Cemumar ialah sejenis tumbuhan renek yang tumbuh meliar di dalam belukar yang bertanah gambut. Daunnya mirip daun kari. Walau bagaimanapun, daun cemumar bersaiz lebih besar dan berbau kuat, berlainan dengan bau daun kari.

Cemumar mempunyai pelbagai kegunaan. Daun atau batangnya sering digunakan untuk mem-eram buah cempedak atau pisang supaya cepat masak. Hal yang demikian kerana tumbuhan ini bersifat panas dan sangat sesuai untuk kegu-naan tersebut. Bagi yang mengalami sakit kulit, daun ini boleh dilumatkan dan disapu pada kulit untuk menghilangkan rasa gatal. Selain itu, air rebusannya digunakan untuk wanita yang baru bersalin kerana sifatnya yang panas.

Pucuknya dijadikan ulam walaupun berbau kuat dan berasa lemak pahit. Seseengah orang turut menjadikan bahan perasa dalam masakan dengan mencampurkan pucuk muda tumbuhan ini semasa memasak. Pucuk cemumar muda juga dipercayai dapat merawat lemah tenaga batin, masalah kolesterol tinggi, badan keseju-kan, badan berangin dan lemah badan.

Gambar 7.5: Pokok cemumar

Gambar 7.6: Pokok samak

Pokok Samak

Antara pokok yang masih ada di kawasan Merbok ialah pokok samak atau dikenali sebagai pokok serai kayu yang asalnya datang dari Merbok. Menurut penduduk tempatan di Merbok, besar pokok ini agak sedang, lurus dan daun kulit pokok ini seperti kulit keriang tetapi kecil.

Menariknya, kulit pokok samak ini boleh mengu-bati darah tinggi dan airnya boleh direbus untuk diminum khusus bagi yang menghidap penyakit kencing manis, walaupun airnya berasa kelat. Batang pokok ini boleh juga dijadikan air man-dian kanak-kanak dan bagi yang menggemari ulam-ulaman, daun daripada pokok ini boleh dibuat ulam untuk dimakan.

Kesimpulan

Walaupun terdapat banyak pokok dan tumbuh-tumbuhan di kawasan Merbok ini, namun menurut Encik Zakaria antara pokok yang sering digunakan oleh penduduk tempatan dan masih lagi kekal tumbuh ialah pokok senduduk, selaput tunggal, keriang, cemumar, pokok samak dan cemperai. Tumbuh-tumbuhan ini dipercayai boleh memberi khasiat dari aspek pemakanan, kesihatan dan perubatan kepada penduduk tempatan dan diharapkan dapat kekal hingga ke generasi akan datang supaya mereka lebih mengenali dengan lebih dekat sejarah, rahsia dan khasiat di sebalik nama-nama pokok atau tumbuh-tumbuhan ini.

***“Encik Zakaria
membuka perniagaan
beliau di Fasa 4 Lembah
Bujang. Beliau boleh
dihubungi di talian
012-4549907 untuk
mendapatkan maklumat
lanjut. Produk yang
dihasilkan ialah
minuman herba dengan
tagline In Sha Allah
Mustajab”***

MAKLUMAT TEMURAMAH BERSAMA

Encik Zakaria

En Zakaria dilahirkan pada tanggal 6 Mac 1952 di Yan Kedah. Beliau mempunyai lima orang adik-beradik yang terdiri daripada tiga lelaki dan dua perempuan. Anak keempat ini telah menceburi bidang perniagaan herba selama 30 tahun. Perniagaan beliau dibangunkan hasil usahasama dengan keluarga beliau. Antara produk yang dihasilkan ialah minuman herba dan ubat-ubatan tradisional. Selain itu, beliau mempunyai kepakaran kurniaan Allah kerana beliau berkebolehan memberi rawatan kepada lebih seribu orang pesakit. Hasil daripada usaha beliau dalam membantu penduduk tempatan, beberapa pencapaian telah beliau perolehi. Antaranya ialah Anugerah Perubatan Alternatif daripada Universiti Colombo Sri Lanka pada tahun 2003 dan Anugerah Kepujian Perniagaan, USM yang diterima daripada Profesor Dr. Isa Bakar pada tahun 1996. Beliau juga berjaya menamatkan kursus terapi dengan ditauliahkan sijil CEPP bahagian terapi. Melalui temubual bersama beliau, didapati beliau seorang yang merendah diri tetapi berpengetahuan luas dalam bidang herba dan tumbuh-tumbuhan yang wujud di sekitar Merbok ini. Selain itu, kami sememangnya berbangga dengan khidmat cemerlang yang disumbangkan beliau kepada penduduk tempatan dan sekaligus dapat mengharumkan negeri Kedah Darul Aman amnya.

RUJUKAN

T. J. David, "Rutaceae," in *The Flora of Sabah and Sarawak*, E. Soepadmo and K. M. Wong, Eds., Forestry Research Institute Malaysia, Kuala Lumpur, Malaysia, 1995.

Karim, A., Shahrim, M., Nasouddin, S. S., Othman, M., Mohd Adzahan, N., & Hussin, S. R. (2011). Consumers knowledge and perception towards Melicope Ptelefolia (Daun Tenggek Burung): A preliminary qualitative study. *International Journal Food Research Journal*, 18(4), 1481-1488.

M. A. Rasadah and M. Zakaria, "Antibacterial activity of the extracts from Melicope and Euodia species," in *Malaysian Traditional Medicine*, pp. 173–178, Kuala Lumpur, Malaysia, 1988.

Sulaiman, M. R., Mohd Padzil, A., Shaari, K., Khalid, S., Mossadeq, S., Mastura, W., ... & Lajis, N. (2011). Antinociceptive activity of melicope ptelefolia ethanolic extract in experimental animals. *BioMed Research International*, 2010.

Sharif, N. M., Mustahil, N. A., Noor, N. M., Sukari, M. A., Rahmani, M., Taufiq-Yap, Y. H., & Ee, G. C. L. (2013). Cytotoxic constituents of Clausena excavata. *African Journal of Biotechnology*, 10(72), 16337-16341.

Ong, C. Y., Ling, S. K., Ali, R. M., Chee, C. F., Samah, Z. A., Ho, A. S. H., ... & Lee, H. B. (2009). Systematic analysis of in vitro photo-cytotoxic activity in extracts from terrestrial plants in Peninsula Malaysia for photodynamic therapy. *Journal of Photochemistry and Photobiology B: Biology*, 96(3), 216-222.

Kedah Darul Aman yang kaya dengan pelbagai khazanah sejarah perlu diterokai bukan sahaja dari aspek arkeologi tetapi juga sosioekonomi serta lain-lain aspek kehidupan. Merbok dan Gunung Jerai yang merupakan dua kawasan utama yang menyumbang kepada banyak petunjuk kewujudan asal negeri Kedah sudah pastinya turut mempunyai rahsia kehidupan masyarakat yang akan terkubur jika tidak didokumentasikan. Sehubungan itu, kompilasi bab di dalam buku ini merupakan suatu usaha untuk memastikan cara hidup, pembangunan penempatan dan juga nilai-nilai murni masyarakat terdahulu di kedua-dua kawasan tersebut dapat dicatat dan disimpan di persada sejarah. Catatan dan simpanan ini merupakan peninggalan yang tidak ternilai harganya bagi menjamin kesinambungan aspek kehidupan masyarakat di negara ini.

